

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



دفتر برنامه ریزی و سیاست گذاری امور پژوهشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری پس از بررسی مستندات کنگره، با توجه به جایگاه علمی برگزارکنندگان و کارگروه مربوط به آن، سطح علمی و پژوهشی چهارمین کنگره بین المللی علوم انسانی اسلامی را تایید کرد. این موضوع طی نامه ای به شماره ۱۳۹۵۶۸ مورخ ۱۳۹۵/۰۷/۰۳ به اطلاع شورای سیاست گذاری کنگره رسیده است.



**مجموعه مقالات
چهارمین کنگره بین المللی
علوم انسانی اسلامی**

کمیسیون تخصصی روان شناسی اسلامی

اسامی هیئت داوران

کمیسیون «روان شناسی اسلامی» رئیس کمیسیون: دکتر مهر داد کلانتری

اسامی داوران به ترتیب حروف الفبا:

- حسن انصاری: دکترای روان شناسی - استادیار
- ناصر آقابابایی: استادیار پژوهشگرده تحقیق و توسعه علوم انسانی (سمت)
- عباس آینه چی: عضو هیئت علمی مرکز تحقیقات زن و خانواده
- محمدرضا پنبانی: دانشجوی دکتری روان شناسی
- رامین تیرائی: دکترای روان شناسی
- جعفر جدیری: دکترای روان شناسی
- مجتبی حیدری: دکترای روان شناسی
- سید مهدی خطیب: دانشجوی دکتری روان شناسی
- محمود خلیلیان: عضو هیئت علمی مرکز تحقیقات زن و خانواده
- عبدالوحد داودی: دکترای روان شناسی
- محمد دولت خواه: استادیار موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
- حمید رفیعی هنر: استادیار پژوهشگرده علوم و فرهنگ اسلامی
- محمد زارعی توپخانه: دانشجوی دکتری روان شناسی عمومی پژوهشگرده حوزه و دانشگاه
- محمدرضا سالاری فر: استادیار گروه روان شناسی پژوهشگرده حوزه و دانشگاه
- مرضیه السادات سجادی نژاد: عضو هیئت علمی دانشگرده علوم انسانی دانشگاه اراک
- محمد ناصر سقایی بی ریا: دانشیار موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
- محمدصادق شجاعی: هیئت علمی جامعه المصطفی العالمیه
- مبین صالحی: دکترای روان شناسی، پژوهشگرده حوزه و دانشگاه
- نصیر عابدینی: دکترای روان شناسی
- مهدی عباسی: دکترای روان شناسی بالینی
- حمزه عبدی: دکترای روان شناسی، عضو پژوهشگرده اخلاق و روان شناسی پژوهشگرده قرآن و حدیث
- علیرضا فاضلی مهرآبادی: دانشجوی دکتری روان شناسی
- محمد کاویانی آرانی: دانشیار گروه روان شناسی پژوهشگرده حوزه و دانشگاه
- مهر داد کلانتری: استادیار روان شناسی دانشگاه اصفهان
- علی محمدی: دانشجوی دکتری روان شناسی
- حمید مهدی زاده: دانشجوی دکتری روان شناسی
- رضا مهکام: استادیار موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
- سید هانی موسوی: کارشناس ارشد روان شناسی
- رحیم نارویی نصرتی: استادیار موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
- فاطمه نصرتی: استادیار دانشگرده روان شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران
- مسعود نورعلیزاده: دکترای روان شناسی
- فرح اله هدایت نیا: دانشیار گروه فقه و حقوق پژوهشگرده نظام های اسلامی پژوهشگرده فرهنگ و اندیشه اسلامی

سرشناسه	کنگره بین‌المللی علوم انسانی اسلامی (چهارمین : ۱۳۹۶ : تهران)
عنوان و نام پدیدآور	International Conference on Islamic Humanities (4th : 2017 : Tehran)
در چهارمین کنگره بین‌المللی علوم انسانی اسلامی : حامیان برگزاری کنگره مرکز پژوهش‌های علوم انسانی اسلامی صدرا ... (و دیگران) :	مجموعه مقالات چهارمین کنگره بین‌المللی علوم انسانی اسلامی نویسندگان جمعی از نویسندگان مقاله ویراستار مرتضی طباطبایی.
مشخصات نشر	تهران: آفتاب توسعه، ۱۳۹۸ -
مشخصات ظاهری	ج ۱۰ :
شابک	دوره: ۹۷۸۹۶۴۷۸۶۷۶۸۹ : ج ۱۰ : ۹۷۸۹۶۴۷۸۶۷۷۰۲۱ : ج ۱۰ : ۹۷۸۹۶۴۷۸۶۷۷۱۹ : ج ۲ : ۹۷۸۹۶۴۷۸۶۷۷۲۶ : ج ۳ : ۹۷۸۹۶۴۷۸۶۷۷۳۳ : ج ۴ : ۹۷۸۹۶۴۷۸۶۷۷۴۰ : ج ۵ : ۹۷۸۹۶۴۷۸۶۷۷۵۷ : ج ۶ : ۹۷۸۹۶۴۷۸۶۷۷۶۴ : ج ۷ : ۹۷۸۹۶۴۷۸۶۷۷۷۱ : ج ۸ : ۹۷۸۹۶۴۷۸۶۷۷۸۸ : ج ۹ : ۹۷۸۹۶۴۷۸۶۷۷۹۵ : ج ۱۰ : ۹۷۸۹۶۴۷۸۶۷۸۰۲
وضعیت فهرست نویسی	فیا :
یادداشت	کتابنامه .
مندرجات	۱. کمیسیون تخصصی تعلیم و تربیت اسلامی. - ج. ۲. کمیسیون تخصصی فلسفه و روش‌شناسی علوم انسانی اسلامی. - ج. ۳. کمیسیون تخصصی مدیریت اسلامی. - ج. ۴. کمیسیون تخصصی علوم سیاسی اسلامی. - ج. ۵. کمیسیون تخصصی اقتصاد اسلامی. - ج. ۶. مقالات کمیسیون تخصصی تمدن نوین اسلامی. - ج. ۷. مقالات کمیسیون تخصصی روان‌شناسی اسلامی. - ج. ۸. مقالات کمیسیون تخصصی هنر و معماری اسلامی اسلامی. - ج. ۹. مقالات کمیسیون تخصصی فقه و حقوق اسلامی. - ج. ۱۰. مقالات کمیسیون تخصصی ارتباطات و جامعه‌شناسی اسلامی. -
موضوع	علوم انسانی(اسلام) -- کنگره‌ها
موضوع	Humanities (Islam) -- Congresses :
موضوع	علوم انسانی -- کنگره‌ها
موضوع	Humanities -- Congresses :
شناسه افزوده	مرکز پژوهش‌های علوم انسانی اسلامی صدرا
رده بندی کنگره	BP۲۳۲ :
رده بندی دیویی	۲۹۷/۴۸۵ :
شماره کتابشناسی ملی	۵۹۴۰۳۹۸ :

مجموعه مقالات چهارمین کنگره بین‌المللی علوم انسانی اسلامی

جلد هفتم | کمیسیون تخصصی روان‌شناسی اسلامی

ناشر: انتشارات آفتاب توسعه (ناشر آثار مرکز پژوهش‌های علوم انسانی اسلامی صدرا)

نویسندگان: جمعی از نویسندگان مقاله در چهارمین کنگره بین‌المللی علوم انسانی اسلامی

ویراستار: مرتضی طباطبایی

طراحی جلد: سید ایمان نوری نجفی

صفحه آرای: یوسف بهرخ

نوبت و سال انتشار: نخست، بهار ۱۳۹۸

شمارگان: ۵۰۰ دوره

شابک دوره: ۹۷۸-۹۶۴-۷۸۶۷-۶۸-۹

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۷۸۶۷-۷۶-۴

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

نشانی ناشر: تهران، خیابان جمهوری اسلامی، خیابان کشور دوست، کوچه نوشیروان،

پلاک ۲۶، طبقه چهارم، مرکز پژوهش‌های علوم انسانی اسلامی صدرا

کد پستی: ۱۳۱۶۷۳۴۴۵۸

تلفکس: ۰۹۰۵۶۰۶۶۴

www.sccsr.ac.ir

پایگاه اینترنتی:

info@sccsr.ac.ir

رایانامه:

فهرست مطالب

کمیسیون تخصصی روان شناسی اسلامی

۹

مدل امید بر اساس منابع اسلامی و طراحی پروتکل درمانی بر اساس آن
مبین صالحی، عباس پسندیده، مسعود جان بزرگی، سیدکاظم رسولزاده طباطبائی

۴۱

بازتیین سبک زندگی در گستره روان شناسی، جامعه شناسی و اسلام
حمید مهدی زاده

۷۷

تبیین ارتباط نفس و بدن بر اساس منابع اسلامی (با تأکید بر نظر ملاصدرا)
بیان رویکردها و تحلیل روان شناختی
رحیم ناروئی نصرتی

۹۹

ساخت و اعتباریابی پرسشنامه اولیه سلامت هیجانی بر اساس منابع اسلامی
احمد تمسکی، محمود اصفهانیان

۱۲۳

رابطه سبک زندگی اسلامی با شادکامی، رضایت از زندگی و افسردگی در زنان خانه دار شهر اصفهان
مهدی شریفی رنانی، محمدرضا احمدی

۱۴۱

نقش عوامل شخصیتی و جنسیت در رابطه بین جهت گیری دینی و رضایت از زندگی
در دو گروه طلاب و دانشجویان شهر قم
امین رحمتی، جواد مصلحی، محمد فرحوش، حسین رضاییان بیلوندی، محمدسعید نصر اصفهانی

- ۱۶۳ اصول و معیارهای اعتبارشناختی فهم علمی از متون اسلامی در علوم انسانی
مسعود نورعلی زاده میانجی، احد فرامرز قراملکی، عباس پسندیده، حسین خنیفر
- ۱۸۳ رابطه نگرش دینی، مهارت‌های ارتباط بین فردی با تاب‌آوری در سربازان
سعید سالاری مقدم، محمدرضا احمدی، علیرضا رنجبر، محمد سعید نصر اصفهانی
- ۱۹۹ بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی آزمون سبک زندگی اسلامی در نوجوانان دبیرستانی
جعفر بوالهروی، حمید مهدی‌زاده، محمدرضا فلسفی نژاد
- ۲۲۷ تحلیل هویت نوجوانی با توجه به دین‌داری، سبک‌های دل‌بستگی و عوامل شخصیتی
محمد شمس
- ۲۵۱ نقش واسطه‌گری امید در رابطه دل‌بستگی به خدا با خودمهارگری
احمد عرفانی، محمد فرهوش، امین رحمتی
- ۲۷۱ نقش همانندی / ناهمانندی ویژگی شخصیتی درون‌گرایی / برون‌گرایی و پایبندی مذهبی
زوجین در پیش‌بینی رضایت زناشویی
جواد مصلحی، امین رحمتی، حسین رضائیان بی‌لندی
- ۲۹۹ اعتباریابی و رواسازی آزمون جهت‌گیری مذهبی در دانش‌آموزان دبیرستانی
حمید مهدی‌زاده، حسن تقیان، مسعود آذربایجانی
- ۳۲۷ بررسی الگوی تحلیل مسیر ابعاد دین‌داری و سلامت روانی
سوسن علیزاده فرد
- ۳۵۱ بررسی فقهی - روان‌شناختی توصیه به زدن زنان در قرآن کریم
محمود اصفهانیان، احمدرضا فامیل دردشتی

بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی آزمون سبک زندگی اسلامی در نوجوانان دبیرستانی

حمید مهدی زاده

دانشجوی دکتری قرآن و روان‌شناسی جامعه المصطفی العالمیه و عضو پیوسته انجمن روان‌شناسی اسلامی

amirmahdizeh@yahoo.com

جعفر بوالهیری

استاد دانشگاه علوم پزشکی تهران، ایران، تهران

jafarbahari48@yahoo.com

محمد رضا فلسفی نژاد

دانشیار دانشگاه علامه طباطبائی، ایران، تهران

falsafinejad@yahoo.co.uk

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی آزمون سبک زندگی اسلامی (ILST) در نوجوانان دبیرستانی انجام شد. بدین منظور، نخست روایی محتوایی و صوری آزمون سبک زندگی اسلامی، طی مراحل گوناگون شامل ارجاع آزمون به کارشناسان دین‌شناس دارای تخصص روان‌شناسی، مشورت با اساتید روان‌سنجی و روش تحقیق و نیز اجرای آزمایشی بررسی شد. پس از حصول اطمینان از اعتبار شکل و محتوای آزمون، آزمون سبک زندگی اسلامی اجرا شد. جامعه آماری این پژوهش، دانش‌آموزان دبیرستان‌های شهر قم (پانزده تا بیست ساله) بودند. ۵۷۸ نفر به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. ابزار این پژوهش عبارت بود از آزمون سبک زندگی اسلامی و آزمون جهت‌گیری مذهبی داده‌ها، که با روش تحلیل عاملی و تحلیل مانوا تحلیل شدند. بررسی * این مقاله با هماهنگی دبیرخانه دانشی کنگره بین‌المللی علوم انسانی اسلامی در فصلنامه شماره بیست و یکم مطالعات اسلام و روان‌شناسی منتشر شده است.

روایی محتوایی و صوری به اصلاح دوازده پرسش و حذف نه پرسش نامتناسب برای نوجوانان انجامید. ضریب آلفای کرونباخ آزمون برابر با ۰/۸۶ به دست آمد. تعداد عوامل در نمونه جمعیت نوجوان همانند نسخه اصلی در میان بزرگسالان دارای نه عامل است، اما نام شمار فراوانی از عوامل، متفاوت با نسخه اصلی آن است. این عوامل تحت عنوان عبادی، روشن‌فکری منفی، خویش‌داری، تعهد، ارتباط مثبت، خردورزی، دنیاخواهی، فعال بودن و بی‌تفاوتی با مشورت پنج تن از اساتید نام‌گذاری شدند. این عوامل ۳۹/۴۲ درصد واریانس سبک زندگی در نوجوانان را تبیین کردند. در نتیجه تحلیل عاملی، هشت پرسش به عنوان پرسش‌های نامناسب حذف شدند. روایی هم‌زمان آزمون سبک زندگی اسلامی نیز با آزمون جهت‌گیری مذهبی (۰/۷۰)، از طریق ضریب همبستگی پیرسون، به دست آمد. با توجه به روایی عاملی، روایی همگرا و پایایی مناسب «آزمون سبک زندگی اسلامی - نسخه نوجوانان» (ILST-AV)، استفاده از آن در پژوهش‌های مربوط به نوجوانان توصیه می‌گردد.

کلیدواژگان: سبک زندگی اسلامی، روان‌سنجی، سنجش دین، روان‌شناسی اسلامی، جهت‌گیری مذهبی.

۱. مقدمه

سبک زندگی از موضوعات بین‌رشته‌ای است که رشته‌هایی نظیر اخلاق، روان‌شناسی، علوم پزشکی و علوم اجتماعی، هر کدام به ابعادی از آن می‌پردازند. برای مثال بررسی اثر ورزش بر کاهش بیماری‌های قلبی، موضوعی است که علوم پزشکی به آن می‌پردازد. این مسئله خود اهمیت این سازه را نمایان می‌کند. برای نخستین بار، بحث سبک زندگی در روان‌شناسی را آلفرد آدلر مطرح ساخت و در ادامه، شاگردان و پیروانش این موضوع را گسترش دادند. سبک زندگی، شیوه‌ای نسبتاً ثابت است که فرد هدف‌های خود را به آن طریق دنبال می‌کند (آدلر، ۲۰۰۲؛ به نقل از: ریحانی، ۱۳۹۰). در واقع می‌توان گفت که سبک زندگی، الگوی زندگی هر فرد است که خود را در کار، خانواده، اهداف، سرگرمی، تفریح، افکار، عقاید، اقدامات اجتماعی، تعلیم و تربیت، آینده و اقتصاد نشان می‌دهد (زم، ۱۳۸۸؛ به نقل از: عمارتی، ۱۳۹۰). آدلر سبک زندگی را این‌گونه خلاصه می‌کند: سبک زندگی مفهومی است کلی که افزون بر هدف، دربردارنده اندیشه فرد درباره خود،

دیگران و دنیا و همچنین شیوه منحصر به فرد او در تلاش برای رسیدن به هدف در شرایط خاص است (همان، ص ۱۷۲؛ هجل و زیگلر، ۱۹۹۱). وی در جای دیگر «سبک زندگی» را «کلیت بی همتا و فردی زندگی که همه فرایندهای عمومی زندگی، ذیل آن قرار دارند» می‌داند (آدلر، ۱۹۵۶، ص ۱۹۱). آدلر معتقد بود که فرد سبک زندگی را به وجود می‌آورد. ما خود، شخصیت و منش خویش را به وجود می‌آوریم. اینها اصطلاحاتی هستند که آدلر مترادف با سبک زندگی به کار برد (شولتز و شولتز، ۲۰۰۵، ص ۱۵۰).

در یک معنا، سبک زندگی چیزی است که روان‌شناسان آن را شخصیت نامیده‌اند؛ اما سبک زندگی بیشتر درباره شیوه خاص اداره زندگی است تا ویژگی‌هایی که خود داریم. در واقع سبک زندگی توصیف‌هایی است برای آنچه انجام می‌دهیم و اینکه چرا آنها را انجام می‌دهیم که اغلب زیربنای داستان‌هایی از سبک زندگی ماست (دیسک و بیتر، ۱۹۹۸).

کوتاه سخن اینکه سبک زندگی «الگوی بی‌نظیر فکر، احساس و عملی است که منحصر به همان فرد است و بیانگر شرایطی است که تمام تجلی‌های خاص را باید در نظر گرفت» (شولمن و موزاک، ۱۹۹۹؛ آنسباخر و آنسباخر؛ ۱۹۶۷، ص ۱۷۵؛ پاورز^۱ و گریفث^۲، ۲۰۰۷، ص ۶۳).

گرچه افراد این الگوی تکراری را برای سازمان‌دهی دنیا به وجود آورده‌اند، اما آدلر بیان می‌کند که فرد همیشه می‌تواند این الگوها را بازبینی کند، تغییر دهد و یا اصلاح کند و این بخش اصلی و خوش‌بینانه نظریه سبک زندگی است (شولمن و موزاک، ۱۹۸۸).

بنابراین می‌توان سبک زندگی را روش و شیوه منحصر به فرد و نسبتاً ثابت فکر، احساس و رفتار برای رسیدن به اهداف دانست که ویژه آن فرد و نشان‌دهنده شرایط محیطی (محیط بیرونی نظیر جو خانوادگی، ترتیب تولد، تأثیر والدینی، ارزش‌های خانوادگی، و محیط درونی نظیر وراثت و هوش) است که فرد در آن رشد کرده است.

موندهان و همکارانش (۲۰۰۳) معتقدند که سبک زندگی متأثر از فرهنگ، نژاد، دین، وضعیت اقتصادی و اجتماعی، اعتقادات و باورهاست. ما به عنوان انسان، نه تنها زندگی و آنچه را به طور مستقیم از طریق حس‌هایمان تجربه می‌کنیم تغییر می‌دهیم، بلکه در تلاش برای معنا دادن به آنچه تجربه می‌کنیم نیز هستیم (دیسک و بیتر، ۱۹۹۸). بنابراین سبک زندگی متأثر از نظام معنایی افراد است و دین یکی از مهم‌ترین و بلکه از برخی جهت‌ها بی‌بدیل‌ترین نظام معنایی است که در

1. Robert L. Powers
2. Jane Griffith

ساخت سبک زندگی، نقش تعیین‌کننده دارد. از همین جا می‌توان «سبک زندگی اسلامی» را نوعی از سبک زندگی دانست که مهم‌ترین ویژگی آن، برخاسته بودن از آموزه‌های اسلامی و کلیت اسلام است (کاویانی، ۱۳۹۲). «سبک زندگی اسلامی» به معنای روش و شیوه نسبتاً ثابت (در رفتار، احساس و شناخت) است که فرد برای رسیدن به هدف، با مبنا قرار دادن اسلام به کار می‌گیرد (مهدی‌زاده، ۱۳۹۴، ص ۳۵).

مطالعات بسیاری در خارج از کشور در زمینه اندازه‌پذیر کردن سبک زندگی صورت گرفته است که برای نمونه می‌توان به سیاهه پرسشنامه سبک زندگی اکرن (LQI)، مقیاس سبک زندگی کرن (KLS)^۲ و مقیاس‌های اساسی آدلری برای موفقیت بین فردی-فرم بزرگسالان^۳ (BASIS-A) اشاره کرد (همان، ۲۰۰۲). مقیاس اخیر در ایران کاربردهای پژوهشی و بالینی بسیاری دارد؛ البته در زمینه ارزیابی سبک زندگی افراد، آزمون‌های مختلفی طراحی گشته که در هر یک از پرسشنامه‌هایی که در پژوهش‌های ذیل به کار رفته، به یک یا چند جنبه از مؤلفه‌های سبک زندگی همچون تندرستی، تغذیه، ورزش، تفریح، اجتناب از داروها، یا سلامت روان پرداخته شده است. از میان آنها می‌توان به پرسشنامه سبک زندگی فرهنگی (مندوزا، ۱۹۸۹)^۴، پرسشنامه سبک زندگی کودکان^۵، پرسشنامه سبک زندگی و سلامتی^۶ (سازمان جهانی بهداشت، ۱۹۹۸؛ کوکرهام، ۲۰۰۴؛ هاریسون و همکاران، ۲۰۰۶؛ پلاسکر ۲۰۰۷؛ موهان، ۲۰۰۸ به نقل از: لعلی و همکاران، ۱۳۹۱) و پرسشنامه سبک زندگی میلر و اسمیت (اسحاقی و همکاران، ۱۳۸۸) اشاره کرد.

برای اندازه‌پذیر کردن سبک زندگی در ایران نیز پژوهش‌هایی ساخته شده است. از این پژوهش‌ها می‌توان به مقیاس مصور به عنوان یک ابزار ۱۹۴ پرسشی در سال ۱۳۸۲، پرسشنامه شیوه زندگی (BASIS-A) توسط مؤگان بشیری و دیگران (۱۳۸۶) برای نمونه جمعیت ایرانی، پرسشنامه اسحاقی و فرج‌زادگان (۱۳۸۸) برای سنجش سبک زندگی در سالمندان و «پرسشنامه

1. Lifestyle Questionnaire Inventory
2. Kern LifeStyle Scale
3. Basic Adlerian scales for Interpersonal Success-Adult form
4. Cultural Life Style Questionnaire
5. Life Style Questionnaire for Children
6. Health and Life Style Questionnaire

سبک زندگی» (LSQ) که لعلی و همکاران (۱۳۹۱) ساخته‌اند، اشاره کرد. با بررسی پرسشنامه‌های یادشده، معیابی همچون تعداد نمونه نسبتاً کم (سیصد نفر) برای اجرای تحلیل عاملی، بومی نبودن و دینی نبودن اشاره کرد و به طور کلی به نظر می‌رسد که این مقیاس‌ها نتواند سبک زندگی یک فرد مسلمان را بسنجد. عیب مشترک همه ابزارهای ایرانی علاوه بر آنچه گفته شد، متناسب نبودنشان با سن نوجوان است؛ اما هم‌زمان با استفاده از این ابزارها در ایران، نیاز به یک ابزار اندازه‌گیری برای پوشش دادن تمامی جنبه‌های سبک زندگی بر اساس اسلام، کاپیانی را بر آن داشت تا در سال ۱۳۸۸ اقدام به ساخت نخستین آزمون با عنوان آزمون سبک زندگی اسلامی (ILST)^۲ کند. این آزمون در دو قالب بلند (۱۳۵ پرسشی) و کوتاه (۷۵ پرسشی) به صورت چهارگزینه‌ای طراحی شده که تنها قالب کوتاه آن از نظر پایایی^۳ و روایی^۴ مورد تأیید قرار گرفته است. از مزایای این آزمون این است که اولاً همه ابعاد را لحاظ کرده؛ ثانیاً انسجام و هماهنگی تمام ابعاد را با یکدیگر ملاحظه نموده و ثالثاً آزمونی است که الگوی جامع را به سنجش گذاشته است. بر پایه آزمون سبک زندگی اسلامی کاپیانی نیز تحقیقاتی بسیاری صورت پذیرفته است. برای مثال خطیب (۱۳۹۰) رابطه سبک زندگی مذهبی و سلامت روانی را با توجه به مؤلفه‌های شخصیتی بررسی کرده است؛ کجیاف و همکاران (۱۳۹۰) به بررسی رابطه سبک زندگی اسلامی و شادکامی در رضایت از زندگی پرداخته‌اند؛ طغیانی و همکاران (۱۳۹۲) رابطه سبک زندگی اسلامی با نگرش‌های ناکارآمد در دانشجویان را بررسی کرده‌اند و همچنین رابطه سبک زندگی اسلامی با انطباق اجتماعی جوانان توسط پارسامهر و همکاران (۱۳۹۳) مورد بررسی قرار گرفته است. نورمحمدی (۱۳۹۳) به کشف رابطه سبک زندگی اسلامی با سلامت روان و میزان تاب‌آوری پرداخته و جمالی (۱۳۹۳) مدل رضایت شغلی را بر اساس سبک زندگی اسلامی تدوین کرده است. سلم‌آبادی (۱۳۹۳) نیز مدل سازگاری زناشویی را با توجه به سبک زندگی اسلامی و تمامیت‌خواهی معلمان طراحی کرده است. با اذعان به لزوم ساخت این آزمون برای جمعیت مسلمانان و نیز اهمیت کاربرد آن، از طرفی کاپیانی (۱۳۹۲) در بخش‌های مختلف کتاب سبک زندگی اسلامی و ابزار سنجش آن، بر عدم اختصاص محتوای آزمون به گروه سنی خاصی تأکید کرده (کاپیانی، ۱۳۹۲، ص ۳۰۰، ۳۱۹ و

1. Life Style Questionnaire
2. Islamic Llife Style Test
3. Reliability
4. Validity

۳۷۳) و از طرف دیگر پایایی و روایی این آزمون فقط در دانشجویان کارشناسی (بیست تا سی ساله) بررسی شده است. لذا نتایج آن قابل تعمیم به دوره نوجوانی نیست، حال آنکه سلامت روانی نوجوانان مسئله‌ای بسیار حیاتی و مورد وثوق دیدگاه جهانی است (بلوم، ۲۰۰۴). آمارها نشان می‌دهند که بزرگ‌ترین نسل نوجوانان از نظر تعداد، مربوط به عصر حاضر است. ایران با بیش از پانزده میلیون نوجوان ده تا نوزده‌ساله یکی از جوان‌ترین جوامع دنیا به شمار می‌آید (مرکز آمار، ۱۳۹۱). بنابراین فقدان ابزاری بومی در زمینه سنجش سبک زندگی اسلامی نوجوان، کاملاً محسوس است. در نتیجه با در نظر گرفتن نکات یادشده و همچنین با توجه به اینکه التزام دینی که همان ترجمان سبک زندگی دینی است، تأثیری قوی بر دیگر جنبه‌های زندگی نوجوانان از جمله کاهش رفتارهای انحرافی و افزایش سلامت روان دارد (هود، هونسبرگر و گرساچ، ۲۰۰۳، ص ۱۷۱)، لزوم انجام این تحقیق در راستای سنجش و زمینه‌سازی ارتقای سبک زندگی دینی در دوره نوجوانی برای ما آشکار می‌شود. براین اساس در اینجا این پرسش مطرح می‌شود که آیا آزمون «سبک زندگی اسلامی» از پایایی و روایی قابل قبولی جهت سنجش سبک زندگی اسلامی نوجوانان دبیرستانی برخوردار است؟

همچنین در ضرورت و اهمیت پژوهش می‌توان گفت که از طرفی مروری بر مطالعات و پژوهش‌های انجام‌شده و ابزارهای ساخته‌شده در این زمینه، نشان می‌دهد که بیشتر داده‌های پایه، اساس غیردینی دارند که در ملیت‌ها و جمعیت‌های گوناگون با فرهنگ‌های مختلف اجرا شده‌اند و از طرفی بر اساس اطلاعات موجود، به نظر می‌رسد که تاکنون تلاش اندکی در زمینه درک عمیق و جامع از شیوه زندگی در نوجوانان ایرانی صورت گرفته است (محمدیان و همکاران، ۱۳۹۱، ص ۱۶۸). همچنین در زمینه سنجش متغیر سبک زندگی اسلامی در دوره نوجوانی، فقر پژوهشی وجود دارد و حال آنکه این آزمون می‌تواند نقش مهمی در حوزه پژوهش، مشاوره و روان‌درمانی برای قشر نوجوان ایفا کند. البته باید اذعان کرد که کاویانی برای تهیه ابزار سنجش ابعاد سبک زندگی به طور کلی تلاش‌های ارزشمندی کرده است، اما بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی آن از جمله روایی و پایایی در گروه نوجوانان به دو دلیل، انکارناپذیر است: نخست آنکه برخی ابعاد از جمله بعد اقتصادی و ازدواج در این گروه موضوعیت ندارد و حال آنکه قریب به ده پرسش از پرسش‌های آزمون مربوط به این ابعاد است؛ دوم آنکه به دلیل پدیدآیی تفکر انتزاعی در این دوره سنی و کم‌رشدیافتگی آن (منصور، ۱۳۸۴، ص ۱۵۴) ممکن است برخی پرسش‌ها مناسب شرایط سنی نوجوانان و قابل فهم برای آنان نباشد. از این رو ضرورت تلاش برای ابزاری مناسب به منظور

سنجش سبک زندگی نوجوان که مطابق با دین اسلام باشد، احساس می‌شود که این پژوهش با بررسی روایی و پایایی «آزمون سبک زندگی اسلامی» در نوجوانان دبیرستانی، به دنبال چنین هدفی است.

افزون بر اینها، سنجش و اندازه‌گیری در روان‌شناسی پایه ایجاد هر تغییری است و تا سنجش دقیق انجام نشود، ما در ایجاد تغییر ناموفق خواهیم بود (ایبلز، ۱۹۹۰، ص ۱۸۵؛ فیرس و ترال، ۱۳۹۳، ص ۲۱۵). بنابراین اگر بخواهیم سبک زندگی نوجوان را در مسیر اسلام قرار دهیم، نیازمند ابزار مناسبی برای سنجش سبک زندگی اسلامی در این دوره سنی هستیم. در غیر این صورت، چگونه می‌توان سبکی از زندگی را که از میزان تطابق آن با اسلام بی‌اطلاعیم، به شکل مؤثر تغییر داد؟ این در حالی است که در پژوهش‌های بسیاری مشخص شده است که میان التزام دینی و تعبد (که اساس سبک زندگی دینی است) در دوره نوجوانی با طیفی از شاخص‌های مثبت سلامت روانی، مانند کاهش اضطراب و افسردگی، افزایش عزت نفس، مدارا و خویش‌داری رابطه مثبت وجود دارد (تریودی،^۱ اشلمن،^۲ ۱۹۹۸، ص ۱۰۴۰؛ کونینگ و لارسون،^۳ ۲۰۰۱؛ میتن و ولز،^۴ ۱۹۹۸؛ سیبولد و هیل،^۵ ۲۰۰۱). در سال‌های اولیه نوجوانی و یا حتی در سال‌های آخر قبل از نوجوانی، برای هر یک از ما بسیار عادی به نظر می‌رسد که به سبک زندگی خود نگاهی بیندازیم و درباره برخی جنبه‌های زندگی که به نظر مهم می‌آیند، تغییراتی بدهیم (اکستین و کرن، ۲۰۰۲، ص ۱۲۳). بنابراین انجام این تحقیق هم به نوجوان به عنوان زمینه‌آغازی برای تغییر سبک زندگی در جهت اسلام کمک شایانی می‌کند و هم برای برنامه‌ریزان و مهندسان فرهنگی کشور و نیز مشاوران و درمان‌گران سودمند خواهد بود تا با سنجش عینی سبک زندگی نوجوانان، گامی مؤثر در جهت ارتقای سبک زندگی و التزام دینی و به تبع آن افزایش سلامت روانی و کاهش رفتارهای انحرافی بردارند.

هدف کلی از پژوهش حاضر، بررسی اعتبار و روایی آزمون سبک زندگی اسلامی در دانش‌آموزان دبیرستانی است.

1. Trivedi
2. Eshleman
3. Koeing & Larson
4. Mithen & Wells
5. Seybold & Hill

۲. روش

جامعه آماری این پژوهش را در بخش کیفی تحقیق (بررسی محتوای اولیه پرسش‌ها)، متخصصان حوزه دین که همگی دارای مدرک دکترای روان‌شناسی بودند، تشکیل می‌دهند. جامعه آماری این پژوهش در بخش کمی تحقیق (اجرای پرسشنامه) را دانش‌آموزان دبیرستان‌های شهر قم (۱۵-۲۱ ساله) تشکیل می‌دهند. بر اساس آمار به‌دست‌آمده از آموزش و پرورش استان قم، حجم جامعه دبیرستان‌های قم در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۳، ۶۱۴۶ نفر می‌باشد.

نمونه این پژوهش را در بخش کیفی تحقیق (بررسی روایی محتوای پرسش‌ها)، دوازده نفر از متخصصان حوزه دین تشکیل می‌دهند که همگی دارای مدرک دکترای روان‌شناسی بودند.

اما در بخش کمی بین صاحب‌نظران مختلف درباره حجم نمونه لازم جهت تحلیل عاملی اختلاف نظر وجود دارد. کامری (۱۹۷۳؛ به نقل از: هومن، ۱۳۸۰، ص ۱۲۸) معتقد است که حجم نمونه صد نفری برای تحلیل عاملی ضعیف، دویست نفری نسبتاً مناسب، سیصد نفری خوب، پانصد نفری بسیار خوب و هزار نفری عالی است. از این رو حجم نمونه بر اساس میزان مورد نیاز تحلیل عاملی خوب، نمونه ۵۷۸ نفری (۲۹۶ دختر و ۲۸۰ پسر) در نظر گرفته شد. در این پژوهش از نمونه‌برداری خوشه‌ای چندمرحله‌ای استفاده شده و دو ابزار به کار رفته است:

الف) آزمون سبک زندگی اسلامی (۷۵- ILST)

آزمون سبک زندگی اسلامی، که در سال ۱۳۸۸ توسط کاویانی ساخته شده، مقیاسی برای سنجش سبک زندگی یک فرد مسلمان است (کاویانی، ۱۳۸۸).

این آزمون در دو قالب بلند (۱۳۵ پرسشی) و کوتاه (۷۵ پرسشی) تهیه شده است. قالب بلند، دارای ده مؤلفه و قالب کوتاه از نه مؤلفه درهم‌تنیده برخوردار است. آزمودنی در صورت پاسخ‌گویی، در قالب کوتاه نمره خامی بین ۷۵ تا ۳۰۰ را دریافت خواهد کرد. در این پژوهش از قالب کوتاه آزمون سبک زندگی اسلامی استفاده شده است. این آزمون دارای نه خرده‌مقیاس است. این خرده‌مقیاس‌ها عبارت‌اند از: ۱. روشن‌فکری منفی، ۲. اجتماعی، ۳. نوع‌دوستی، ۴. لذت‌خواهی، ۵. کم‌همتی، ۶. عبادی، ۷. ویژگی‌های درونی، ۸. دنیاخواهی و ۹. گناهکاری (کاویانی، ۱۳۸۸).

روایی سازه و ساختار عاملی آزمون سبک زندگی اسلامی بر اساس نه عامل استخراج شده جمعاً ۳۶/۵۰۸ درصد واریانس سبک زندگی اسلامی را تبیین می‌کند. همچنین میزان روایی

هم‌زمان سبک زندگی اسلامی با آزمون جهت‌گیری مذهبی آذربایجانی (۱۳۸۲) ۰/۶۴۴ به دست آمده است. پایایی^۱ پرسشنامه سبک زندگی اسلامی قالب کوتاه، به شیوه همسانی درونی (آلفای کرونباخ) برای کل پرسشنامه قالب کوتاه ۰/۷۱ و برای قالب بلند ۰/۷۸ است (کاوایانی، ۱۳۹۲). روش نمره‌گذاری به این شیوه است که در پاسخنامه برای هر پرسش از یک تا چهار نمره در نظر گرفته شده است؛ اما نمرات واقعی پرسش‌ها یک‌سان نیست، بلکه ضریب‌های یک تا چهار دارند. در نتیجه اگر برای هر مؤلفه یا برای هر فرد یک پیوستار در نظر گرفته شود، ممکن است نمره‌ای بین یک تا شانزده را به دست آورد؛ بسته به اینکه پرسش دارای چه ضریبی باشد و آزمودنی از آن چه نمره‌ای بگیرد. برای مثال، اگر پرسش ضریب چهار داشته باشد و آزمودنی هم مناسب‌ترین گزینه را انتخاب کند و بیشترین نمره را بگیرد، نمره شانزده خواهد بود. کمترین نمره ممکن برای یک آزمودنی در این آزمون بدون احتساب ضریب‌ها برابر با ۷۵ است و بیشترین آن بدون احتساب ضریب‌ها، برابر با سیصد است. بنابراین نمره‌های بدون ضریب در محاسبات ارزشی ندارند. در قالب کوتاه، ۲۶ پرسش دارای ضریب یک، ۳۴ پرسش دارای ضریب دو، ۱۴ پرسش دارای ضریب سه و تنها یک پرسش آن دارای ضریب چهار است. جدول ذیل تعداد پرسش‌ها به تفکیک ضریب با مجموع حداقل و حداکثر نمره‌ها را نشان می‌دهد.

ب) آزمون جهت‌گیری مذهبی

این آزمون توسط آذربایجانی (۱۳۸۲) در قالب کوتاه و بلند ساخته شده و بر سه بعد عاطفی، شناختی و رفتاری از دیدگاه اسلام مبتنی است. منبع پرسش‌های آن از متن آیات و روایات اسلامی (در مقوله‌های ۱. انسان و خدا، ۲. انسان و آخرت، ۳. اولیای دین، ۴. انسان و دین، ۵. بدن و قوای زیستی، ۶. روابط اجتماعی، ۷. امور اقتصادی و خانواده، ۸. انسان و طبیعت و ۹. اخلاق فردی) استخراج شده و روایی محتوایی آن توسط متخصصان اسلامی و روایی صورتی آن، توسط متخصصان روان‌سنجی به دست آمده است. آزمون اولیه، نود پرسش دارد که از راه تحلیل عوامل، دو عامل اصلی (با ضرایب پایایی ۰/۹۴۷ و ۰/۷۹۳) در قالب هفتاد پرسش کم شده است. گفتنی است که با توجه به عدم وجود پرسشنامه هنجار شده‌ای درباره سبک زندگی اسلامی، از پرسشنامه جهت‌گیری مذهبی به دلیل نزدیکی محتوای آن با آزمون سبک زندگی اسلامی به عنوان ملاک در این پژوهش استفاده می‌شود.

1. reliability

برای بررسی روایی و پایایی آزمون سبک زندگی اسلامی مراحل مختلفی پیموده شده که به اختصار به آنها اشاره می‌کنیم:

۱-۲. ارجاع به متخصصان برای بررسی روایی محتوا

پرسشنامه اولیه همراه با یک پرسشنامه شش‌پرسی که هر پرسش دارای پنج میزان «خیلی کم»، «کم»، «متوسط»، «زیاد» و «خیلی زیاد» بود، به منظور سنجش اعتبار محتوایی و صوری به دوازده نفر از متخصصان روان‌شناس دین‌شناس ارائه شد. علاوه بر آن به هر کدام به صورت حضوری توضیح داده شد که مقصود چیست و از آنها چه انتظاری داریم.

همچنین به منظور اطمینان از اینکه مهم‌ترین و صحیح‌ترین محتوا (ضرورت پرسش) انتخاب شده است، از شاخص نسبت روایی محتوا (CVR)^۱ و برای اطمینان از اینکه آیتم‌های ابزار به بهترین نحو جهت اندازه‌گیری محتوا طراحی شده، از شاخص روایی محتوا (CVI)^۲ استفاده شد. برای تعیین روایی، پرسشنامه به دوازده نفر از کارشناسان ارائه، و از آنان درخواست شد که درباره هر یک از ۷۵ پرسش ابزار به یکی از سه گزینه «ضروری است»، «مفید است اما ضروری نیست» و «ضرورتی ندارد» پاسخ دهند. پاسخ‌ها بر اساس فرمول CVR محاسبه شد.

$$CVR = \frac{n_E - \frac{N}{2}}{\frac{N}{2}}$$

تعداد متخصصان که گزینه ضروری را برگزیده‌اند، منهای تعداد کل متخصصان تقسیم بر $CVR=2$ تعداد کل متخصصان تقسیم بر ۲

که بدین ترتیب امتیاز ۶۶ مورد، از عدد جدول لاوشه (۰/۶۲) بزرگ‌تر بود. بنابراین حاکی از آن بود که وجود پرسش‌های مربوطه با سطح معناداری آماری قابل قبول ($p < 0.05$) در این ابزار ضروری و مهم است.

1. Content Validity Ratio
2. Content Validity Index

پس از تعیین و محاسبه CVR، برای محاسبه CVI از آنان خواسته شد تا نظر خود را درباره هر یک از ۷۵ پرسش، بر اساس طیف لیکرتی پنج قسمتی و با سه معیار «مربوط یا اختصاصی بودن»، «سادگی و روان بودن»، و «واضح یا شفاف بودن» اظهار کنند. سپس با استفاده از فرمول CVI شاخص روایی محتوا محاسبه شد.

نسبت تعداد ارزیابانی که به آیتم نمره ۴ و ۵ داده‌اند= CVI

تقسیم بر تعداد کل ارزیابان

نتایج حاکی از آن بود که ۶۷ پرسش نمره CVI بالاتر از ۰/۷۹ داشته‌اند و لذا مناسب تشخیص داده شدند. برخی از هشت پرسش باقی‌مانده، نمره CVI بین ۰/۶۹ تا ۰/۶۰ داشته‌اند؛ بدین معنا که به اصلاح و بازنگری نیاز دارند. لذا در هشت پرسش بازنگری شد. پرسش‌های نیازمند اصلاح، اصلاح شدند و دوباره برای محاسبه CVI به پنج کارشناس دین‌شناس و روان‌شناس ارائه گشتند. برای مثال پرسش «خواسته‌های شخصی و خدایی من ناهماهنگ است» به «خواسته‌های شخصی من، با خواسته‌هایی که خدا از من می‌خواهد، ناهماهنگ است» تغییر یافت که بدین طریق CVI ۰/۶ به ۰/۸ ارتقا یافت.

۲-۲. مصاحبه حضوری با روان‌شناسان دین‌شناس

پس از جمع‌آوری نظریات اسلام‌شناسان و مطالعه دقیق پاسخ‌ها و یادداشت‌برداری از موارد ابهام، به منظور دریافت دقیق‌تر نظرات آنان، با تک‌تک آنان مصاحبه حضوری سازمان‌یافته انجام گرفت و نظریات کتبی آنان با توضیحات شفاهی کامل شد.

۲-۳. اجرای آزمایشی

برای روایی ویژگی‌های ظاهری آزمون مانند کلمات و جملات آزمون، صورت ظاهری آزمون، قابلیت پذیرش و معقول بودن آن، آزمون به ۲۵ نفر از دانش‌آموزان دبیرستانی در دسترس داده شد تا علاوه بر اجرای آزمایشی آزمون، در پاسخنامه‌ای مجزا، به صورت چهارگزینه‌ای (خیلی زیاد، زیاد، کم و خیلی کم) از قابل فهم بودن و نیز ویژگی‌های ظاهری ۷۵ پرسش اطمینان حاصل شود.

۲-۴. اعمال نظریات به دست آمده

آنچه از طریق پاسخنامه‌ها، مصاحبه‌ها و اجرای آزمایشی آزمون به دست آمد، اعمال شد که در ادامه به آنها اشاره می‌شود:

- الف) چهار پرسش به دلیل جهت‌دار بودن و فراخواندن یک پاسخ خاص، اصلاح شدند؛
 ب) از ۷۵ پرسشی که در قالب کوتاه پرسشنامه کویانی بودند، نه پرسش حذف شدند؛ هشت پرسش به دلیل نامتناسب بودن با سن نوجوان و یک پرسش به دلیل قابل فهم نبودن و عدم امکان اصلاح؛
 ج) هشت پرسش به دلیل مبهم بودن و قابل فهم نبودن برای نوجوان، اصلاح شدند؛
 د) یک پرسش به دلیل سنجیدن دو موضوع، به دو پرسش جداگانه تفکیک شد؛
 ه) ویرایش ادبی.

ناگفته نماند که همه تغییراتی که از نظرات متخصصان و اجرای اولیه به دست آمدند، پس از مشورت نهایی و اخذ تأیید از سازنده آزمون اعمال شدند. گفتنی است که در پرسشنامه «جهت‌گیری مذهبی با تکیه بر اسلام» آذربایجانی نیز سه پرسش آن به دلیل مناسب نبودن با سن نوجوان حذف شد.

۲-۵. اجرای اصلی آزمون

با توجه به روش نمونه‌گیری پژوهش که به شیوه خوشه‌ای چندمرحله‌ای بود، پس از انتخاب تصادفی دو دبیرستان دخترانه و دو دبیرستان پسرانه از هر ناحیه، محقق با مراجعه به مدیر دبیرستان‌های معین‌شده، هماهنگی لازم را درباره زمان مناسب برای اجرای آزمون انجام داد. در نهایت نیز در سه کلاس در هر مدرسه (جمعاً ۴۸ کلاس) پرسشنامه‌ها توزیع می‌شد. البته پیش از توزیع پرسشنامه حدود پانزده دقیقه برای کلاس توضیحات لازم درباره انگیزه‌بخشی، نحوه تکمیل کردن پرسشنامه‌ها، دقت در پرکردن و همچنین اطمینان دادن به آزمودنی‌ها درباره رازداری کامل داده می‌شد. در زمان اجرا، پرسشنامه‌ها و نیز پاسخنامه‌ها به طور مجزا توزیع می‌شدند (ابتدا پرسشنامه «سبک زندگی اسلامی» و سپس پرسشنامه «جهت‌گیری مذهبی با تکیه بر اسلام») تا از ثبت اشتباه در پرسشنامه‌ها جلوگیری شود. زمان پاسخ به پرسشنامه‌ها به آزمودنی‌ها اعلام نمی‌شد تا کمبود وقت، موجب ارائه پاسخ‌های تصادفی نشود؛ اما تکمیل هر پرسشنامه حداکثر سی دقیقه به طول می‌انجامید. پر کردن همه پرسشنامه‌ها به صورت فردی و با تمایل و موافقت آزمودنی‌ها اجرا شد؛

اما برخی آزمودنی‌ها به رغم پذیرش و تمایل اولیه برای پر کردن پرسشنامه‌ها، خسته می‌شدند که پژوهشگر پرسشنامه پر شده را ابطال می‌کرد. پرسشنامه‌های ناقص نیز از رده خارج شدند. برای اینکه اظهارنظرهای آزمودنی‌ها واقعی باشد و به منظور رازداری و ملاحظات اخلاقی پژوهش، ثبت نام و نام خانوادگی در پرسشنامه‌ها انجام نگرفت و از آزمودنی خواسته شده بود که نام و نام خانوادگی خود را ننویسد. در نهایت از حدود ۷۵۰ پرسشنامه که بین آزمودنی‌ها توزیع شد، ۵۷۸ پرسشنامه باقی ماند.

۲-۶. شکل دادن فایل‌های SPSS و انجام تحلیل‌های آماری

بر اساس کلید آزمون، ضریب‌ها در SPSS تعریف شد؛ مستقیم و معکوس بودن پرسش‌ها و نحوه محاسبه آنها تعریف، و داده‌های حاصل از اجرای آزمون، وارد شد. سپس تحلیل‌های آماری انجام، و به تک تک پرسش‌های آماری، پاسخ داده شد.

۲-۷. اجرای آزمون تحلیل عاملی

آزمون تحلیل عاملی بر روی داده‌ها اجرا و با تغییراتی که به دست آمد، آزمون قالب کوتاه با تعداد پرسش‌های کمتر و عواملی با نام‌های دیگر حاصل شد.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش در هر یک از بخش‌های توصیفی و استنباطی به شرح ذیل است:

الف) در بخش توصیفی، برای تجزیه و تحلیل توصیفی داده‌ها: جداول فراوانی، شاخص‌های مرکزی، شاخص‌های پراکندگی، ضرایب همبستگی؛

ب) در بخش استنباطی از تحلیل عوامل و شاخص‌های مربوط به آن استفاده شد. جهت بررسی روایی سازه و ساختار عاملی آزمون سبک زندگی اسلامی از تحلیل عاملی اکتشافی با روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی و با چرخش واریماکس بر روی داده‌ها استفاده شده است. از چرخش واریماکس بدین سبب استفاده شده است که عوامل با هم هم‌بسته نبودند. برای بررسی پایایی از آلفای کرونباخ استفاده شد.

۳. اطلاعات جمعیت‌شناختی گروه‌های نمونه آماری

در این پژوهش تعداد ۲۹۶ نفر دختر و ۲۸۰ نفر پسر بودند؛ یعنی ۵۱/۴ درصد پاسخ‌گویان را

دانش‌آموزان دختر و ۴/۴ درصد نمونه را دانش‌آموزان پسر تشکیل داده‌اند. توزیع سنی پاسخ‌گویان در جدول ذیل می‌آید:

جدول ۱. توزیع فراوانی پاسخ‌گویان بر اساس سن

سن (سال)	فراوانی	درصد	درصد معتبر
۲۱	۱	۰/۲	۰/۲
۱۹	۱	۰/۲	۰/۲
۱۸	۱۶	۲/۸	۲/۹
۱۷	۱۲۴	۲۱/۵	۲۲/۵
۱۶	۲۵۳	۴۳/۸	۴۶/۰
۱۵	۱۵۴	۲۶/۶	۲۸/۰
۱۴	۱	۰/۲	۰/۲
بی‌پاسخ	۲۸	۴/۸	-
جمع	۵۷۸	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰

۴. یافته‌ها

جدول شماره ۲ میانگین، انحراف معیار متغیرهای تحقیق را نشان می‌دهد. متغیرهای مذکور با استفاده از روش نمره‌گذاری که سازنده پرسشنامه (کاوایی) مشخص کرده، محاسبه شده است. توجه به این نکته ضروری است که چون در مرحله بررسی روایی محتوایی پرسشنامه، برخی از پرسش‌ها برای جامعه نوجوانان نامناسب تشخیص داده شد و از پرسشنامه حذف گردید، پرسش‌های مذکور در مقادیر جدول ذیل نقش ندارند.

جدول ۲. میانگین و انحراف معیار متغیرهای تحقیق بر اساس عوامل کاوایی

متغیر	میانگین	انحراف معیار
اجتماعی	۳۹/۰۲	۶/۶۰
درونی	۶۹/۷۲	۸/۲۹
دنیاخواهی	۴۳/۵۷	۷/۵۳

۹/۵۳	۵۵/۶۸	روشن فکری منفی
۷/۵۱	۳۳/۹۹	عبادی
۵/۲۶	۳۷/۵۳	کم‌همتی
۷/۰۳	۳۷/۸۸	گناهکاری
۴/۰۰	۱۹/۲۴	لذت‌خواهی
۲/۹۶	۱۹/۴۸	نوع‌دوستی

در جدول ذیل میانگین و انحراف معیار عواملی که در تحلیل عاملی به دست آمده است، به شرح ذیل ارائه شده است. بر اساس این اطلاعات، بالاترین میانگین مربوط به روشن فکری منفی و کمترین آنها مربوط به بی تفاوتی است.

جدول ۳. میانگین و انحراف معیار مرتبط با عوامل نه گانه به دست آمده از تحلیل عاملی

مؤلفه‌های سبک زندگی	میانگین	انحراف معیار
عبادی	۲۳/۱۰	۵/۷۳
روشن فکری منفی	۳۴/۰۲	۴/۳۵
خویشترداری	۲۶/۸۸	۵/۰۹
تعهد	۱۳/۰۹	۲/۰۷
ارتباط مثبت	۱۱/۲۳	۱/۶۳
خردورزی	۱۹/۲۵	۲/۷۵
دنیاخواهی	۱۱/۱۵	۲/۳۰
فعال بودن	۱۷/۲۱	۲/۹۱
بی تفاوتی	۱۰/۲۱	۱/۸۶

آزمون کرویت بارتلت و آزمون کفایت نمونه‌برداری (جدول ۴) نشان می‌دهد که داده‌ها برای انجام تحلیل عاملی مناسب است. مقدار سطح معناداری آزمون کرویت بارتلت کمتر از ۰/۰۵ است؛ بنابراین فرض صفر عدم تفاوت رد می‌شود. همچنین از آنجا که مقادیر کوچک آزمون کفایت نمونه‌برداری بیانگر آن است که همبستگی بین زوج متغیرها نمی‌تواند توسط متغیرهای دیگر تبیین

شود (هومن، ۱۳۹۰، ص ۳۸۴) و از آنجا که مقدار این آزمون در این تحقیق در دامنه ۰/۸ شده است، بنابراین داده‌های موجود در وضعیت شایسته برای انجام تحلیل عاملی است.

جدول ۴. نتایج آزمون کرویت بارتل و آزمون کفایت نمونه‌برداری

آزمون کفایت نمونه‌برداری (KMO)		۰/۸۴۵
آزمون کرویت بارتل	χ^2	۸۶۵۶/۳۷۰
	درجه آزادی	۲۲۷۸
	سطح معنی‌داری	۰/۰۰۰

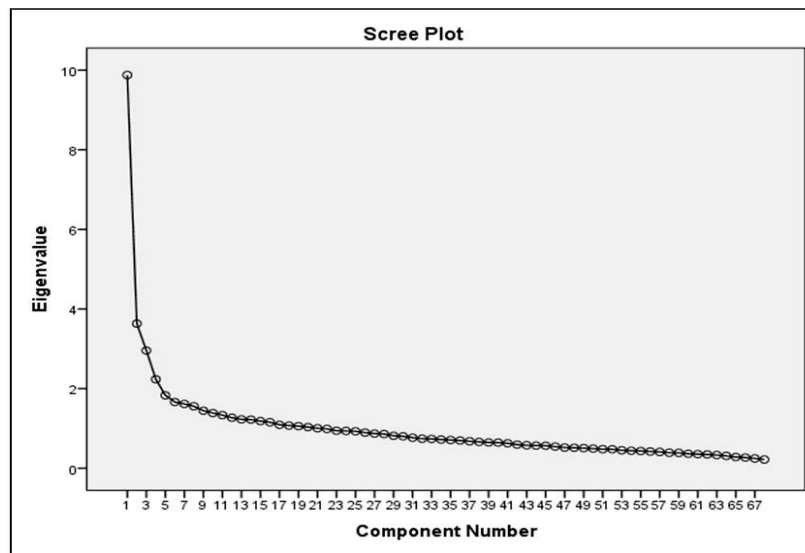
برای بررسی و کشف عواملی که پرسشنامه در جامعه نوجوانان اندازه‌گیری می‌کند، از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد. در این تحلیل عاملی، برای استخراج عامل‌ها از روش مؤلفه اصلی استفاده شده است و چرخش عامل‌ها به روش واریماکس بوده است.

جدول پنج، مقادیر ویژه مرتبط با ماتریس همبستگی داده‌ها را نشان می‌دهد. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، نه عامل قادر است حدود چهل درصد واریانس پرسش‌ها را تبیین کند. بنابراین با توجه به نمودار اسکری (نمودار شماره ۱) تعداد نه عامل برای استخراج عوامل مشخص شد.

جدول ۵. میزان واریانس تبیین شده توسط عوامل

مقادیر ویژه			عامل
درصد تجمعی واریانس	درصد واریانس تبیین شده	کل	
۱۴/۵۲۳	۱۴/۵۲۳	۹/۸۷۵	عامل ۱ (عبادی)
۱۹/۸۶۶	۵/۳۴۴	۳/۶۳۴	عامل ۲ (روشن‌فکری منفی)
۲۴/۲۱۳	۴/۳۴۷	۲/۹۵۶	عامل ۳ (خویش‌داری)
۲۷/۴۹۸	۳/۲۸۵	۲/۲۳۴	عامل ۴ (تعهد)
۳۰/۱۹۱	۲/۶۹۳	۱/۸۳۱	عامل ۵ (ارتباط مثبت)
۳۲/۶۳۷	۲/۴۴۶	۱/۶۶۳	عامل ۶ (خردورزی)

مقادیر ویژه			عامل
درصد تجمعی واریانس	درصد واریانس تبیین شده	کل	
۳۵٫۰۱۱	۲٫۳۷۴	۱٫۶۱۴	عامل ۷ (دنیاخواهی)
۳۷٫۲۹۹	۲٫۲۸۸	۱٫۵۵۶	عامل ۸ (فعال بودن)
۳۹٫۴۲۴	۲٫۱۲۵	۱٫۴۴۵	عامل ۹ (بی تفاوتی)



نمودار ۱. نمودار اسکری

مقادیر بارهای عاملی کوچک‌تر از ۰/۳۲ حذف شده‌اند تا تفسیر عوامل ساده‌تر شود. بنابراین می‌توان گفت این پرسش‌ها تحت تأثیر هیچ‌کدام از عوامل نیستند. پرسش‌های مذکور عبارت‌اند از پرسش‌های ۲، ۸، ۴۹، ۵۵ و ۶۳. همچنین برخی از پرسش‌ها روی بیشتر از یک عامل دارای بار عاملی بزرگ‌تر از ۰/۴ بوده‌اند؛ یعنی پاسخ‌گویی به پرسش‌های یادشده تحت تأثیر بیش از یک عامل بوده است. لذا این پرسش‌ها نیز به عنوان پرسش‌های نامناسب حذف شدند. پرسش‌های مذکور عبارت‌اند از پرسش‌های ۳۴، ۴۵ و ۶۰.

پرسش‌های عوامل نُه‌گانه در جدول ذیل آمده است. پرسش‌ها به ترتیب از عامل اول که بیشترین واریانس سبک زندگی را تبیین می‌کند تا عامل نهم که دارای کمترین تبیین واریانس سبک زندگی است، ارائه شده‌اند. به این نکته توجه شود که شماره پرسش‌ها بر اساس آزمون ۶۷ پرسشی است که در مقطع سنی نوجوانان اجرا شده است.

جدول شماره ۶. نام‌گذاری عوامل حاصل از تحلیل عاملی اکتشافی در آزمون سبک زندگی اسلامی نوجوانان (۵۹ پرسشی)

نام عامل و آلفای کرونباخ	تعداد پرسش	پرسش‌ها
عبادی (۰/۸۱۱)	۱۱	۳. در معاشرت‌های روزانه، در ارتباط با جنس مخالف، تابع مقررات خاص دینی هستم.
		۱۴. قرآن و حدیث حفظ می‌کنم.
		۱۵. معمولاً در نماز جمعه شرکت می‌کنم.
		۱۹. به خودی خود از ثروت خوشم می‌آید و برایش ارزش قائل هستم.
		۲۲. اطرافیان و بستگان خود را به توحید و نماز و... دعوت می‌کنم.
		۲۵. در هر سطحی که بتوانم، برای ایجاد دوستی و وحدت بین ملت‌های مسلمانان تلاش می‌کنم.
		۳۰. دوستی و دشمنی‌ام به خاطر خداست.
		۴۳. برای سربلندی دین هزینه (کمک مالی، شرکت در مراسمات و...) می‌کنم.
		۵۰. نسبت به حقوق اعضای خانواده، بر اساس قوانین اسلام عمل می‌کنم.
		۵۸. مدتی از شب را به عبادت می‌پردازم.
		۶۶. تلاش می‌کنم نمازهای واجب خود را با جماعت بخوانم.

نام عامل و آلفای کرونباخ	تعداد پرسش	پرسش‌ها
روشن‌فکری منفی (۰/۶۹۰)	۱۰	۱۲. از عبادت خدا، احساس کسالت می‌کنم.
		۱۳. چندان به حکومت دینی باور ندارم.
		۱۶. حاضریم همسر غیرمسلمان داشته باشیم.
		۲۱. نسبت به رواج زشتی‌ها در جامعه اسلامی بی‌تفاوت شده‌ام.
		۲۶. زیارت اماکن مقدس را بی‌فایده می‌دانم.
		۳۱. در زمان‌های خاص (مثل ماه رجب، شعبان، رمضان، شب‌های قدر و...) برنامه‌ام مثل زمان‌های دیگر است.
		۳۸. کعبه و در مرتبه بعد، مسجدالاقصی را احترام می‌گذارم.
		۴۴. احترام عملی به جلد و صفحات قرآن را غیرضروری می‌دانم.
		۵۶. باور به منجی موعود در زندگی عملی‌ام بی‌تأثیر است.
		۶۵. در امور زندگی، توکل به خدا را کارساز نمی‌دانم.
خویش‌داری (۰/۷۴۵)	۱۰	۶. گاهی دروغ می‌گویم.
		۳۲. گاهی به دیگران آزار می‌رسانم.
		۳۵. هرچند پرخوری را خوب نمی‌دانم، لیکن گاه به آن مبتلا می‌شوم.
		۳۹. مواقعی پیش می‌آید که گرسنه نیستم و غذا می‌خورم.
		۴۱. بدون برنامه، وقت بسیاری را صرف تلویزیون، بازی و تفریح می‌کنم.
		۴۸. بر اساس اصل لذت‌جویی از خوراکی‌ها و نوشیدنی‌ها استفاده می‌کنم.
		۵۱. عادت کرده‌ام که سریع غذا بخورم.
		۵۲. گاه تسلیم وسوسه‌های شیطان می‌شوم.
		۵۹. هنگام هیجانات شدید همچون خشم، شادی زیاد و...، کنترل خود را از دست می‌دهم.
		۶۱. گاهی گرفتار گناهان زبانی (غیبت، تمسخر، منت‌گذاری و...) می‌شوم.
تعهد (۰/۶۸۴)	۴	۲۴. در نگهداری امانت کوشا هستم.
		۳۳. کاری را که به عهده می‌گیرم، کامل و دقیق انجام می‌دهم.
		۴۰. امانت دیگران را حفظ می‌کنم.
		۶۷. به عهد و پیمان خود پایبند هستم.

نام عامل و آلفای کرونیباخ	تعداد پرسش	پرسش‌ها
ارتباط مثبت (۰/۳۹۰)	۳	۱. با مسلمانان، رثوف و مهربان هستم.
		با دیگران خوش برخورد هستم.
		۳۶. در برخورد با دیگران متواضع هستم.
خردورزی (۰/۴۰۹)	۷	۹. در انجام تکالیف واجب، سود و زیان دنیوی آن را محاسبه می‌کنم.
		۲۸. به والدین خود نیکی می‌کنم.
		۲۹. زندگی‌ام بر اساس عقل و فکر است.
		۴۲. با دیگران مشورت می‌کنم.
		۵۳. والدین، اعضای خانواده و مال را بیشتر از هر کس و هر چیز دوست دارم.
		۵۷. ساعات روز را به فعالیت‌های مفید (تحصیل، مطالعه، کار و...) می‌پردازم.
		۶۲. در عین خوش‌بینی و خیرخواهی در کارها، تیزبین و دقیق هستم.
		۲۰. سعادتمندی خود را در آسایش و راحتی می‌جویم.
دنياخواهی (۰/۴۷۳)	۴	۲۳. همرنگی با جماعت آن‌قدر مهم است که در تصمیمات کاملاً غلط هم گاهی همرنگ می‌شوم.
		۶۴. ثروتمند و فقیر را در حرمت انسانی متفاوت می‌دانم.
		۶۸. دغدغه‌های دنیایی تمام فکر مرا اشغال می‌کند.
فعال بودن (۰/۴۹۴)	۶	۷. در مقابل قدرت‌نمایی دشمن، احساس ترس و ضعف به من دست می‌دهد.
		۱۱. برای رفع مشکلات دوستان تلاش می‌کنم.
		۱۷. با دوستان معاشرت دارم (دید و بازدید، عیادت بیمار، شرکت در غم و شادی...).
		۱۸. در حد امکان محرومان را در زندگی خود سهیم می‌کنم (قرض الحسنه یا بخشش).
		۲۷. گاهی (به منظور سیاحت، تجارت یا زیارت یا...) سفر می‌کنم.
		۴۶. فعالیت بدنی ندارم.

نام عامل و آلفای کرونباخ	تعداد پرسش	پرسش‌ها
بی تفاوتی (۰/۳۹۰)	۴	۴. خواسته‌های شخصی من، با خواسته‌هایی که خدا از من می‌خواهد، ناهماهنگ است.
		۱۰. نسبت به آشنايانم که با هم اختلاف دارند یا قهر هستند، بی‌اعتنا هستم.
		۴۷. درباره مسلمانان، شایعه و برچسب ناروا را نمی‌پذیرم.
		۵۴. فرصتم برای قرآن خواندن کم است.

بنابراین با توجه به عواملی که پس از تحلیل عاملی به دست آمده، می‌توان گفت تعداد پرسش‌های پرسشنامه از ۷۵ به ۵۹ پرسش به عنوان نتیجه نهایی کاهش یافت. به منظور بررسی پایایی ابزار نهایی، از آلفای کرونباخ استفاده شد که برای کل پرسشنامه ۰/۸۶۱ است و مقدار نسبتاً مطلوبی برای پرسشنامه به شمار می‌آید. برای زیرمقیاس‌ها نیز مقدار آلفای کرونباخ بین ۰/۳۹۰ تا ۰/۸۱۱ در تغییر است که طیف پایین تا نسبتاً مطلوب را در بر می‌گیرد. به منظور بررسی روایی هم‌زمان این پرسشنامه با پرسشنامه جهت‌گیری مذهبی از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است که میزان همبستگی بین دو آزمون، ۰/۷۰۵ است. این مقدار همبستگی نشان‌دهنده روایی هم‌زمان نسبتاً مطلوب بین دو ابزار اندازه‌گیری است.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی، تعیین ساختار عاملی، و اعتباریابی پرسشنامه سبک زندگی اسلامی کایانی در نوجوانان انجام شد. بر پایه یافته‌های به دست آمده، پرسشنامه سبک زندگی اسلامی - نسخه نوجوانان (ILST-AV)^۱ که در این پژوهش بررسی شده، ابزاری قابل اعتماد و متناسب با فرهنگ کشور اسلامی برای بررسی، ارزیابی و سنجش سبک زندگی در نوجوانان است.

نتایج قبل از اجرای آزمون که در واقع به بررسی روایی محتوایی و صوری آزمون می‌پردازد، از طریق پرسشنامه‌ها، مصاحبه‌ها و اجرای آزمایشی آزمون حاصل آمد که اصلاح پرسش‌های جهت‌دار (چهار پرسش)، اصلاح پرسش‌های غیرقابل فهم و سنگین (هشت پرسش)، جداسازی برخی پرسش‌ها از یکدیگر (یک پرسش) و حذف پرسش‌های نامتناسب با سن نوجوان (نُه پرسش)

را در برداشت.

همچنین آلفای کرونباخ که نشان‌دهنده پایایی آزمون است، $0/861$ بود که مقدار مطلوبی برای پرسشنامه به شمار می‌آید. نتایج تحلیل عاملی به روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی نشان داد که پرسشنامه سبک زندگی اسلامی نوجوان (ILST-AV) ابزاری چندبعدی و دارای نه عامل است که عوامل آن به ترتیب درصد واریانس ارزش ویژه در تبیین سبک زندگی عبارت‌اند از: ۱. عبادی، ۲. روشن‌فکری منفی، ۳. خویش‌داری، ۴. تعهد، ۵. ارتباط مثبت، ۶. خردورزی، ۷. دنیاخواهی، ۸. فعال بودن، ۹. بی‌تفاوتی. نتایج پژوهش حاضر درباره چندبعدی بودن سبک زندگی اسلامی با یافته‌های پژوهش‌های مختلف همخوانی دارد که حاکی از آن بوده‌اند که سبک زندگی سازه‌ای چندبعدی است (لعلی و همکاران، ۱۳۹۱؛ سازمان جهانی بهداشت، ۱۹۹۸؛ کوکرهام، ۲۰۰۴؛ هاریسون و همکاران، ۲۰۰۶؛ پلاسکر، ۲۰۰۷؛ موهان، ۲۰۰۸). بنابراین با توجه به عواملی که پس از تحلیل عاملی به دست آمده، هشت پرسش به دلیل بارهای عاملی کم و یا دارا بودن بار عاملی اشتراکی با عامل دیگر حذف شدند و در نتیجه تعداد پرسش‌های پرسشنامه از ۷۵ مورد به ۵۹ مورد به عنوان نتیجه نهایی کاهش یافت (نه پرسش پس از اجرا و هشت پرسش پس از تحلیل عاملی حذف شدند).

عامل عبادی و روشن‌فکری منفی دو عاملی هستند که در هر دو پژوهش مشترک‌اند. یکی از عوامل قابل دفاع که در آزمون سبک زندگی اسلامی نوجوانان (۵۹ پرسشی) وجود دارد، عامل «خویش‌داری» است که مشتمل بر ده پرسش است.^۱ مضمون و محتوای این ده پرسش در دو محور عادات غذایی و نیز برخی از اعمال نهی‌شده در دین (گناه) خلاصه شده است. تغذیه پای ثابت بسیاری از پرسشنامه‌های سبک زندگی است که از جمله آن می‌توان به پرسشنامه سبک زندگی سالمندان (اسحاقی، بابک و فرج‌زادگان، ۱۳۸۸)، پرسشنامه سبک زندگی (لعلی و همکاران، ۱۳۹۱) پرسشنامه سبک زندگی و سلامتی بالدی و همکاران (بریچ هد، ۱۹۸۹) اشاره کرد. عامل مشترکی که در تغذیه و اعمال نهی‌شده در دین (گناه) وجود دارد، عامل خویش‌داری است که به اعتقاد روان‌شناسان، در سطوح مختلف کاربرد دارد و امروزه تقریباً مشکلات شخصی، اجتماعی و اخلاقی افراد، مستلزم نوعی شکست در خویش‌داری به شمار می‌آید (بامیستر و دیگران، ۲۰۰۷، ص ۵۱۷). در سطح شخصی، افراد با خویش‌داری مناسب، قادر به پیشرفت در

۱. ده پرسش این عامل، در آزمون کاویانی، در عامل گنهکاری و لذت‌خواهی قرار می‌گیرند (کاویانی، ۱۳۹۲، ص ۳۶۹).

تحصیل و کار خواهند بود و با اجتناب از پرخوری، وضعیت متناسب بدن خود را حفظ خواهند کرد (میید و دیگران، ۲۰۱۰، ص ۳۷۶؛ به نقل از: رفیعی هنر، ۱۳۹۳). در سطح اجتماعی نیز پژوهش‌ها نشان می‌دهند که خویشتن‌داری مناسب، به افراد کمک می‌کند تا از تقلب، ارتکاب جرایم و رفتارهای جنسی ناپایمن بپرهیزند (میید و دیگران، ۲۰۱۰، ص ۳۷۷). در بررسی‌های انجام‌شده در منابع اسلامی، خویشتن‌داری بر اساس مفهوم تقوا تبیین می‌گردد (رفیعی هنر، ۱۳۹۳، ص ۱۳). تقوا نیز در بررسی تحلیل‌های لغوی (ابن فارس، ۱۴۰۴، ج ۶، ص ۱۳۱؛ ابن منظور، ۱۴۱۴، ج ۱۵، ص ۴۰۱؛ راغب اصفهانی، ۱۴۱۲، ص ۸۸۱) و تبیین مفسران (جوادی آملی، ۱۳۸۳، ج ۴، ص ۸۸) آیات (برای نمونه، اعراف: ۲۶؛ بقره: ۱۹۷؛ نحل: ۲۸؛ آل‌عمران: ۱۳۳-۱۳۶؛ هود: ۴۹) و روایات (تمیمی آمدی، ۱۳۶۶، ص ۲۶۸، کلینی، ۱۳۶۹، ج ۲، ص ۳۰) کنترل و مهار نفس است (به نقل از: رفیعی هنر، ۱۳۹۳). بنابراین می‌توان گفت خویشتن‌داری از عوامل مهم در سبک زندگی به شمار می‌آید که مصادیقی همچون تغذیه و عادات غذایی (لعلی و همکاران، ۱۳۹۱؛ صفاری و همکاران، ۱۳۹۱)، مسائل اخلاقی و اجتناب از گناهان را در بر می‌گیرد. «ارتباط مثبت» نیز یکی دیگر از عوامل به‌دست‌آمده از تحلیل عاملی در آزمون سبک زندگی اسلامی نوجوانان است. پرسش‌های این عامل که مشتمل بر مفهوم تواضع، مهربانی و خوش‌برخوردی است، با مفهوم علاقه اجتماعی^۱ آدلر قرابت بسیاری دارد که برجسته‌ترین مفهوم در روان‌شناسی فردی آدلر برای تبیین سبک زندگی به شمار می‌آید (اکستین و کرن، ۲۰۰۲)؛ مفهومی که کارسون و بوچر (۱۹۹۲)^۲ در تبیین آن می‌گویند: فرد دارای علاقه اجتماعی، متواضع، صادق و نودوست است و با دیگران با ادب و احترام برخورد می‌کند؛ از خود گذشته و علاقه‌مند به دیگران، مهربان و یاری‌دهنده است. همچنین این عامل، با آیات و روایات بسیاری نیز همخوانی دارد (برای مثال: بقره: ۸۳؛ طه: ۴۴؛ نساء: ۸؛ کلینی، ۱۳۶۵، ج ۲، ص ۱۶۴ و ج ۴، ص ۲۰۰؛ مجلسی، ۱۴۰۴، ج ۷۴، ص ۳۹۲ و ج ۷۴، ص ۹).

«خردورزی» نیز یکی دیگر از عوامل به‌دست‌آمده از تحلیل عاملی در آزمون سبک زندگی اسلامی نوجوانان است که با پژوهش خطیبی و ساجدی (۱۳۹۲) سازگار است. همچنین شواهد متعددی از آیات (نساء: ۳۶؛ انعام: ۳۲) و روایات (ابن بابویه قمی-الف، ۱۴۱۳، ج ۴، ص ۳۸۸، ح ۵۸۳۴؛ آمدی، ص ۳۴۲، ح ۱۰۰۸۰) مؤید آن است.

1. Social intrest
2. Carson & Butcher

«دنیاخواهی» به عنوان یک عامل مستقل در آزمون سبک زندگی اسلامی نوجوانان (۵۹ پرسشی) شواهدی را در آیات (یونس: ۷؛ نجم: ۲۹ و ۳۰؛ رعد: ۲) و روایات (ابن بابویه قمی - ب، ۱۴۰۵ ق، ج ۱، ص ۲۵؛ محمدی ری شهری، ۱۳۷۸، ج ۳، ص ۲۹۴) به دنبال خود دارد.

عامل «فعال بودن» نیز به عنوان یکی دیگر از عوامل آزمون سبک زندگی اسلامی نوجوانان با نتایج خطیبی و ساجدی (۱۳۹۲) و زینی ملک آباد و نیل ساز (۱۳۹۰) همخوانی دارد. این دو پژوهش با تکیه بر منابع دینی بر نشاط و فعال بودن تأکید می‌ورزند.

پرسش‌های عامل «بی تفاوتی» نیز که واپسین عامل به دست آمده در آزمون سبک زندگی اسلامی نوجوانان است، از آیات قرآن (نساء: ۳۵؛ نجم: ۲۹ و ۳۰) و روایات معصومان علیهم‌السلام (نهج البلاغه، خطبه ۳۲؛ محمدی ری شهری، ج ۳، ص ۲۹۴) مؤیداتی دارد. همچنین با مفهوم علاقه اجتماعی آدلر نیز موافق است؛ آنجا که درباره خوش‌بینی، از خودگذشتگی، علاقه‌مندی به دیگران و نوع دوستی سخن به میان می‌آورد (کارسون و بوچر، ۱۹۹۲). موزاک نیز با تأکید بر دوست داشتن هم‌نوع، بر این عامل مهر تأیید زده است (اکستین و کرن، ۲۰۰۲، ص ۱۹).

نتایج پژوهش حاضر همچنین نشان داد که بین مؤلفه‌های سبک زندگی و مؤلفه‌های جهت‌گیری مذهبی همبستگی مثبت معناداری وجود دارد. این یافته را می‌توان چنین تبیین کرد که سبک زندگی و جهت‌گیری مذهبی تعاملی دوسویه دارند؛ همان‌طور که سبک زندگی می‌تواند موجب افزایش پایبندی به اخلاق و مناسک دینی شود که دو مؤلفه اساسی در جهت‌گیری مذهبی افراد به شمار می‌آیند (بنسون و دیگران، ۱۹۸۹؛ لیچفلید، تامس و لی، ۱۹۹۷ به نقل از اسپلیکا و همکاران، ۲۰۰۳، ص ۱۷۱) جهت‌گیری مذهبی افراد نیز با توجه به جایگاه و اهمیت مذهب در زندگی انسان (به‌ویژه فراگیر بودن دین مبین اسلام در تمام ابعاد زندگی)، نقش مذهب در رفتار، نگرش، باورها و به طور کلی سبک زندگی فرد انکارناپذیر است. به همین سبب و به دلیل آنکه دین خود ابعاد متعددی دارد (هیل و هود، ۱۹۹۹؛ ولف، ۱۹۹۱؛ به نقل از: آذربایجانی، ۱۳۸۷) و بر حوزه‌های مختلف زندگی افراد تأثیر می‌گذارد، می‌تواند یکی از مهم‌ترین منابع شکل‌گیری سبک زندگی به شمار آید.

از محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به طولانی بودن پرسشنامه‌های اجراشده، و قلم و کاغذی بودن آن (که در میزان فهم صحیح و برداشت درست آزمودنی از پرسش‌ها تأثیرگذار است) اشاره کرد. همچنین گویه‌های این ابزار با تجربیات روزمره نوجوان همخوانی نداشت و به همین سبب انگیزه برای پاسخ‌گویی کاهش می‌یافت. گسترده‌گی سبک زندگی اسلامی، جدید بودن این

حوزه و کمبود زمان برای اجرا در کلاس از محدودیت‌های دیگر این پژوهش بود. در پایان به منظور تبیین دقیق‌تر این پژوهش، پیشنهاد می‌شود در دیگر جوامع آماری نیز به اجرا درآید. سنجش سبک زندگی اسلامی بر اساس مراحل رشدی، یعنی سبک زندگی اسلامی ویژه کودکان، نوجوانان و بزرگسالان و همچنین به تفکیک جنسیت، از پیشنهاد‌های مهم این پژوهش به شمار می‌آید. به درمانگران نیز پیشنهاد می‌شود تا بر مبنای پرسشنامه سبک زندگی اسلامی جدید و بر اساس آموزه‌های سبک زندگی اسلامی، پژوهش‌هایی را در زمینه ارزیابی، تشخیص و درمان سبک زندگی بر اساس اسلام تهیه کنند تا بتوان از آن در مسیر درمانگری استفاده کرد. آزمون سبک زندگی اسلامی نوجوانان (۵۹ پرسشی) مزیت‌های درخور توجهی دارد و توصیه می‌شود که محققان در پژوهش‌های بعدی مربوط به نوجوانان از آن استفاده کنند.

فهرست منابع

- قرآن کریم.
- آذربایجان‌ی، مسعود (۱۳۸۲). تهیه و ساخت آزمون جهت‌گیری مذهبی با تکیه بر اسلام. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- اسپلیکا، برنارد و همکاران (۱۳۹۰). روان‌شناسی دین بر اساس رویکرد تجربی. ترجمه محمد دهقانی. تهران: نشر رشد.
- اسحاقی، سیدرضا. فرج زادگان، زیبا و بابک، آناهیتا (۱۳۸۸). طراحی پرسشنامه سنجش سبک زندگی در سالمندان، فصلنامه پایش. ۹(۱): ۹۱-۹۹.
- بشیری، مژگان و همکاران (۱۳۸۶). بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی و هنجاریابی پرسشنامه شیوه زندگی (BASIS-A) بر روی جوانان ۱۸ تا ۴۰ ساله، تازه‌ها و پژوهش‌های مشاوره. ۲۱: ۶۹-۹۲.
- خطیب، سیدمهدی (۱۳۹۰). رابطه سبک زندگی مذهبی و سلامت روانی با توجه به مؤلفه‌های شخصیتی. پایان‌نامه ارشد. قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمته‌الله.
- ریحانی، الهام (۱۳۹۰). بررسی رابطه مؤلفه‌های سبک زندگی با تعهد سازمانی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.
- رفیعی هنر، حمید و همکاران (۱۳۹۳). تبیین سازه خودمهارگری بر اساس اندیشه اسلامی. روان‌شناسی و دین. ۲۷: ۲۶-۵.
- شولتز، دوان پی.، و شولتز، سیدنی آلن (۱۳۷۸). تاریخ روان‌شناسی نوین. ترجمه علی‌اکبر سیف و دیگران. تهران: بعثت.
- _____ (۱۳۸۹). نظریه‌های شخصیت. ترجمه یحیی سیدمحمدی. تهران: ویرایش.
- طغیان‌ی، مجتبی و همکاران (۱۳۹۲). بررسی رابطه سبک زندگی اسلامی با نگرش‌های ناکارآمد در دانشجویان. دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی. ۵۴: ۴۴-۳۶.
- عمارتی، فتنه‌سادات (۱۳۹۰). بررسی ویژگی‌های شخصیتی با سبک زندگی و سلامت عمومی معلمان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.
- کاویانی، محمد (۱۳۸۸). طرح نظریه سبک زندگی بر اساس دیدگاه اسلام و ساخت آزمون سبک زندگی اسلامی بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی آن. پایان‌نامه دکتری. اصفهان: دانشکده روان‌شناسی

- و علوم تربیتی دانشگاه اصفهان.
- کاویانی، محمد (۱۳۹۲). سبک زندگی اسلامی و ابزار سنجش آن. قم: نشر پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چاپ سوم.
 - کجباف، محمدباقر و همکاران (۱۳۹۰). رابطه سبک زندگی اسلامی و شادکامی در رضایت از زندگی دانشجویان شهر اصفهان، روان‌شناسی و دین. ۴: ۶۱-۷۴.
 - کلینی، محمد بن یعقوب (۱۴۰۳ ق). اصول کافی. اصفهان: نشر مکتب امیرالمؤمنین علیه السلام.
 - لعلی، محسن و همکاران (۱۳۹۱). ساخت و اعتباریابی پرسشنامه سبک زندگی، پژوهش‌های روان‌شناختی. ۱۵: ۶۴-۸۰.
 - مجلسی، محمدباقر (۱۴۱۰ ق). بحارالانوار. ج ۶۷. بیروت: مؤسسه وفا.
 - منصور، محمود (۱۳۸۴). روان‌شناسی ژنتیک. تهران: سمت.
 - هجل، لاری‌ای. وزیگلر، دانیل جی. (۱۳۷۹). نظریه‌های شخصیت: مفروضه‌های اساسی، پژوهش کاربردها. ترجمه علی عسکری. ساوه: دانشگاه آزاد اسلامی.
 - مصور، ش. (۱۳۸۲). بررسی رابطه سبک زندگی و رضایت زناشویی هنرمندان در استان اصفهان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی عمومی. خوراسگان: دانشگاه آزاد خوراسگان.
 - Adler, Alfred (1956). *Individual psychology of Alfred Adler*, New York, Basic Book Inc.
 - Allport, G. W. (1937). *Personality: A psychological interpretation*. New York: Holt.
 - Ansbacher, L H., and Ansbacher, R. R. (eds). (1956). *The individual psychology of Alfred Adler: A Systematic Presentation in Selection from His Writings*, New York: Harper & Row.
 - Blum RW, Nelson-Mmari. (2004) The health of young people in a global context. *Journal of Adolescent Health*; 35: 402-18
 - Bugajska, J., Lastowiecka, E., (2005) Life Style, Work Environment Factors and Work Ability in Different Occupations, *International Congress Series*, v 1280, p 247-252.
 - Cassel R. N and Costello B. R. (1991). Developing a lifestyle syntalics for persons involved in psychological Therapy. *College Student Journal*, V 25 (2), 215 - 221.

- Disque, J. G., and Bitter, J. R. (1998). Integrating narrative therapy with Adlerian lifestyle assessment: A case study. *Journal of Individual Psychology*, 54, 431-450.
- Donahue, M.J. (1998): There is no true spirituality apart from religion. *Paper pre- sented in the annual convention of the American Psychological Association*, Chicago.
- Donald A (2001) "What is quality of life?" *Available at: www.jr2.ox.ac.uk*.
- Eckstein, D. and Kern, R. (2002). *Psychological Fingerprints: Lifestyle Interventions and Interventions*, London, Kendall Hunt PubCo.
- Giuseppe, G., and Swatos, W. (2011). *Religion, Spirituality and Everyday Practice*. London and New York: Springer.
- Hamer, D., and Copeland, P. (1999). *Living with Our Genes*. New York, NY: Anchorbooks.
- Mendoza R. H. (1989). An empiricale To measure Type and degree of acculturation in Mexican- American adolesents and adults, *Journal of Cross Cultural Psychology*, V 20 (4), 372385 –.
- Mozac, H. et al. (1999). *A Primer of Adlerian Psychology*, Philadelphia, Brunner-Mazel.
- Powers, R., J. Griffith, (2007) *The Lexicon of Adlerian Psychology* (2nd ed). Port Townsend WA: Adlerian Psychology Associates.
- Shulman, B. , Harold H, M.(1988). *Manual for Life Style Assessment*. New York:Routledge.
- Unicef. (2003). Which skills are "Life Skill". *www.life skills-Based Education*.